

Т.О. Коломоєць

кандидат юридичних наук, доцент,
заступник декана юридичного факультету ЗДУ

Н.Є. Турчина,

начальник відділу РАГС Оражонікідзевського
районного управління юстиції м. Запоріжжя

Інститут представництва в сімейному законодавстві України — нагальна потреба сьогодення (на прикладі реєстрації деяких актів громадянського стану)

Прийняття Сімейного кодексу України, який набрав чинності з 01 січня 2003 року, є суттєвим кроком на шляху оновлення всього національного законодавства нашої держави. Враховуючи злободенні проблеми сьогодення, законодавець, у більшості своїй, досить чітко визначив конкретні шляхи регулювання сімейних особистих немайнових та майнових відносин між подружжям, між батьками та дітьми, усиновлювачами та усиновленими, між матір'ю та батьком дитини щодо її виховання, розвитку та утримання (ч.1 ст.2), а також аналогічні відносини між іншими членами сім'ї (ч. 2,3 ст. 2).

Детальний аналіз положень Сімейного кодексу України дозволяє стверджувати, що законодавець намагався, по можливості:

— визначити основні правові поняття - сім'я, дитина, шлюб, усиновлення, малолітня та неповнолітня дитина, про що свідчить наявність більшої, у порівнянні із КПРС України, кількості норм-дефініцій (ст. 3, 6, 21, 207, 252 тощо);

— запозичити інститути із сімейного законодавства зарубіжних країн, які вже фактично увійшли в наше життя, або ж знаходяться на початковій стадії цього процесу (наприклад, патронат (ст. 252), заручини (ст. 31), правовий режим майна осіб, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою (ст. 74), утримання осіб,

який набрав чинності з 01 січня 2003 року, який не перебувають у шлюбі між собою (ст. 91);

— деталізувати деякі положення чинного законодавства з урахуванням узагальнень проблемних аспектів правозастосовчої діяльності (процесуальний режим шлюбного договору (глава 10), відповідальність за неналежне виконання або невиконання аліментних зобов'язань (ст. 196) та інше.

В цілому досить позитивно оцінюючи Сімейний кодекс України, в той же час слід зазначити, що поза увагою законодавця залишилися питання, нагальна потреба врегулювання яких виникла, хоча і відносно недавно, в той же час назріла і вимагає негайного свого нормативного визначення.

Так, наприклад, в повсякденній роботі відділів РАГС районних управлінь юстиції останнім часом виникають ситуації, коли особа звертається із заявою про розірвання шлюбу (при згоді іншого з подружжя, відсутності майнового спору), однак інший з подружжя з будь-яких поважних причин не в змозі особисто бути присутнім при відкритті актового запису (тяжка хвороба, перебування за кордоном). З одного боку, поважна причина, яка усуває можливість присутності одного із подружжя у відділі РАГС (наприклад, виїхала на роботу за кордон або у віддаленій населений

пункт на території України і не в змозі витратити час і значні кошти на те, щоб приїхати й подати особисто спільну заяву), з іншого - нагальна потреба припинення шлюбу між цими особами для забезпечення можливості виникнення нових відносин.

Проблема виникла після набрання чинності Правилами реєстрації актів громадянського стану в Україні (наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 року, № 52/5, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18.10.2000 року, № 719/4940), в пункті 5 яких передбачена особиста присутність обох осіб при поданні заяви про припинення шлюбу. Чим керувалися при прийнятті Правил, важко зрозуміти, однак на практиці відразу виникли проблеми. У контексті поширення міграційних процесів, виїзду за кордон наших співвітчизників у пошуках роботи питання існування можливості реєстрації актів громадянського стану, зокрема розірвання шлюбу, за дорученням набуває особливої актуальності. Особі простіше (в організаційному та матеріальному аспекті) належним чином оформити доручення в консульській установі, або у нотаріуса та передати до відділу РАГС для подальшого оформлення актового запису, ніж витратити значні кошти (яких протягом тривалого часу взагалі може і не бути, якщо особа виїжджає для того, щоб їх заробити) на оформлення виїзної документації, проїзних квитків тощо з тим, щоб знову повернутися для продовження своєї праці.

Можливо варто було б повернутися до тієї практики, яка існувала до прийняття Правил. Але і в Сімейному кодексі України це питання не знайшло належного врегулювання.

Якщо обов'язковість присутності нареченої та нареченого при реєстрації шлюбу чітко визначена у ст. 34 Сімейного кодексу і відсутність хоча б одного з них зумовлює визнання шлюбу неукладеним (ст. 48), питання особистої присутності осіб при розірванні шлюбу в Сімейному кодексі України чітко не визначено (глава 11), що передбачає потребу звернення до підзаконного

акту, який деталізує положення Кодексу, а таким актом є Правила реєстрації актів громадянського стану в Україні. Отже, стан справ залишається без змін, і, як наслідок, тяганина у повсякденній роботі відділів РАГС та невирішеність проблем у житті фізичних осіб, що, в кінцевому підсумку, можна розглядати як відсутність реальної можливості для реалізації ними своїх прав. Можливість оформлення доручення і використання його в процесі реєстрації актів громадянського стану сприятиме вирішенню зазначеної проблеми, спростить правозастосовчу діяльність відділів РАГС, забезпечить реальну можливість для найповнішої реалізації особою своїх прав у сімейних відносинах.

Доцільним було б в Правилах реєстрації актів громадянського стану передбачити можливість виїзду працівників відділів РАГС до осіб за місцем їх проживання для відкриття чи доповнення актових записів (по аналогії із нотаріусами). Якщо особа тяжко хвора і не має реальної можливості прийти до відділу РАГС для реєстрації акту громадянського стану (знову ж таки того ж розірвання шлюбу), а вирішити це питання потрібно і до того ж негайно, працівники відділу РАГС зробити виїхати до неї також не можуть, оскільки не має нормативного підґрунтя для вчинення цих дій. Як наслідок — ситуація, аналогічна до вищезазначеної із перебуванням особи за кордоном.

Можна було б, або ж дозволити виїзд працівників РАГС за місцем проживання особи, або ж знову ж таки передбачити можливість припинення шлюбу за дорученням. Така практика має місце в багатьох зарубіжних країнах і позитивно себе зарекомендувала, що дає можливість порушувати питання про доцільність нормативного визначення в сімейному законодавстві України інституту представництва і його використання при реєстрації актів громадянського стану у відділах РАГС (зокрема при розірванні шлюбу).

Виїжджаючи за кордон, громадянин України може перебувати там протягом

тривалого часу, у його житті можуть відбуватися певні зміни й інколи йому потрібна довідка про сімейний стан, яка видається відділом РАГС тільки за місцем його проживання і обов'язково при особистому поданні заяви.

Типова форма документу-запиту містить обов'язковий реквізит - підпис заявника, що передбачає особисту присутність особи при її поданні. Отже, знову ж таки ситуація, аналогічна до вищезазначеної із припиненням шлюбу. Чи не варто і у цьому аспекті взаємовідносин особи і відділів РАГС передбачити можливість використання інституту представництва, що значно спростить ситуацію і в матеріальному, і в організаційно-функціональному аспекті для всіх учасників) і до форми заяви внести певні корективи у

вигляді графі - підпис заявника або особи, яка виступає від імені заявника із зазначенням документів, що підтверджують особу та її повноваження на представництво.

Аналіз можна і далі продовжувати, але й вищезазначеного достатньо для того, щоб з'ясувати, що інститут представництва сприятиме, з одного боку, удосконаленню сімейного законодавства України, забезпечить його дієвість, з іншого боку, усунуть проблеми у правозастосовчій діяльності, створить реальну можливість для повнішої реалізації особами своїх прав у сфері сімейних відносин, що позитивно вплине не стан захищеності особи у нашій державі.

Кравченко І.М.

помічник прокурора Хортицького р-ну м.

Запоріжжя

Сімейні форми утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського

піклування: проблеми правового реформування

Причини, через які діти залишаються без батьківського піклування та виховання, різні, але наслідок один — дитина позбувається конституційного права на сімейне виховання.

Історія розвитку людства свідчить, що залишення проблеми дитинства без належної уваги може завдати не виправної шкоди державі і суспільству. Для вирішення питання сирітства

сьогодні потребуються цільові інвестиції з боку держави і суспільства, а повернеться борг не скоро.

У ст.52 Конституції України закріплено: діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. При цьому Конвенція ООН про права дитини наголошує, що дитині для повного та